

INOVÁCIE V EDUKÁCII SENIOROV

KRYSTONĚ, Miroslav, SELECKÝ, Erik, 2021. Inovácie v edukácii seniorov. Praha: Česká andragogická společnost, 2021. Edice Česká a slovenská andragogika, svazek 24. 121 stran. ISBN 978-80-907809-9-6.

Jedním z nejaktuálnějších problémů současné západní společnosti je kontinuální demografická proměna, projevující se mimo jiné postupným stárnutím populace. Statistiky poukazují na dynamický růst zastoupení seniorů ve společnosti, snižování podílu dětí a mládeže a zvyšování průměrného věku populace. Jde o trend, který lze v různé míře identifikovat ve většině zemí vyspělého světa včetně České a Slovenské republiky. Nejen pro tyto regiony je charakteristický tzv. regresivní typ věkové struktury jako důsledek dynamického rozvoje medicíny a kontinuálního zvyšování kvality života, kterého faktory ve svém důsledku vedou k postupnému prodlužování délky lidského života na jedné straně a nezadržitelně klesající porodnosti na straně druhé. Poprvé v dějinách tak lidé v postproduktivním věku v populaci početně převýší (případně již převýšili) skupinu dětí a mladistvých.

Tento stav představuje náročnou výzvu pro společnost jako celek, a ačkoli byla stárání jako životní etapě věnována v průběhu vývoje moderní společnosti vždy určitá pozornost a různé kontexty tohoto fenoménu byly nahlíženy z perspektivy filozofie, medicíny, sociologie, psychologie, ekonomie, gerontologie, gerontagogiky nebo sociální práce, současná situace staví tyto disciplíny před dosud neznámé, případně akcelerující problémy.

Oblasti, které se výše uvedená tvrzení dotýkají zásadním způsobem, je i sféra vzdělávání starších dospělých a seniorů. Ačkoli se v žádném případě nejedná o nové téma a první odborné diskuse nad různými aspekty seniorské edukace lze situovat již do padesátých let 20. století, akcelerující proměna společnosti, dynamický vývoj nových technologií a v neposlední řadě i narůstající heterogenita cílové skupiny generuje stále nové otázky a výzvy pro oblast výzkumu i praxe.

Jak konstatují autoři recenzované publikace, současná podoba seniorské edukace je stále spojena s celou řadou stereotypů. Naštěstí lze v této oblasti

zaznamenat dynamickou proměnu, která je podmíněna nejen rozvojem teoretického bádání a zvyšováním kvality poskytovaných služeb, ale rovněž proměnou cílové skupiny. Progres tohoto segmentu tak lze identifikovat jak na straně poptávky (projevuje se tu především měnící se motivace účastníků, zvyšující se funkční gramotnost, nárůst vzdělanostní úrovně, lepší finanční situace, vyšší očekávání aj.), tak i na straně nabídky (zde hraje roli obecný kvantitativní nárůst, diverzifikace obsahu, forem i metod, postupná profesionalizace apod.). Přesto je však zřejmé, že reálná expanze tohoto segmentu edukace dospělých je teprve před námi.

Předpokladem komplexního rozvoje celé oblasti je nicméně dostupnost kvalitních a aktuálních informací a poznatků. Zcela v souladu s touto potřebou je i stoupající poptávka po relevantních odborných pramenech v podobě teoretických studií, výzkumných šetření i prakticky zaměřených metodik, které by napomohly analyzovat specifika dané skupiny a ve své synergii podpořit poznání a rozvoj praxe ve smyslu zvyšování kvality a dostupnosti poskytovaných služeb. Jedním z textů, který má ambici reagovat na tuto existující poptávku, je i recenzovaná publikace.

Autoři monografie, prof. PaedDr. Miroslav Krystoň, CSc., a PhDr. Ing. Erik Selecký, PhD. et. PhD., se problematice seniorské edukace věnují dlouhodobě a posuzovaná kniha tak bezprostředně navazuje na předchozí výstupy jejich vědecké činnosti. Text samotný má velmi přehlednou (dalo by se konstatovat, že až strohou) strukturu skládající se ze dvou hlavních kapitol. První z nich přináší rozpracování základních teoretických východisek, druhá se již plně koncentruje na ústřední tematiku inovací v edukaci seniorů. Její součástí je i prezentace výstupů původního empirického šetření.

Hlavní devízu publikace lze spatřovat především v širokém záběru a komplexním zpracování většiny relevantních témat. První kapitola tak přináší přehledné a logicky členěné shrnutí vybraných teoretických východisek ovlivňujících realitu seniorské edukace. Pozornost je věnována např. demografické proměně společnosti, veřejným politikám (primárně politikám stárnutí a vzdělávání), specifikům procesu stárnutí apod. Zvláštní zřetel je kladen na rozbor relevantních strategických dokumentů, čtenáře zcela jistě zaujme i velmi fundovaný vhled do specifík vzdělávání seniorské populace nebo diskuse na postavením gerontagogiky v systému příbuzných disciplín. Akcentována je rovněž problematika institucionálního zabezpečení, kdy je primární pozornost dle očekávání věnována univerzitám třetího věku. Tato perspektiva je logická a zcela obhajitelná. V případě U3V jde o nejrozšířenější

a jednoznačně nejznámější podobu edukace seniorské populace, navíc právě v tomto typu vzdělávání instituce byl realizován výzkum, jehož představení tvoří závěr celé publikace. Na druhou stranu je nutné poznamenat, že dle dostupných statistik se většina vzdělávajících se seniorů orientuje na jiné typy institucí, a U3V tak v rámci nabídky představuje sice exkluzivní a výborně propagovanou, přesto však menšinu.

Ačkoli výklad svým zaměřením sleduje primárně realitu Slovenské republiky, je třeba ocenit snahu autorů o zasazení problematiky do širších mezinárodních souvislostí. Přesto si v tomto kontextu dovolím drobnou poznámku. Je škoda, že zpracování teoretických východisek práce je založeno takřka výhradně na zdrojích slovenské a české provenience. Domnívám se, že právě výraznější konfrontace s názory a přístupy zahraničních kolegů je to, co tuzemská odborná debata do určité míry dlouhodobě postrádá.

Následující pasáže jsou zaměřeny na popis vybraných aspektů edukace seniorů, které dle autorů vykazují zřetelný inovační potenciál pro oblast praxe. Jde například o SMS brány, MOOC, různé komunikační platformy aj. Jsou to právě moderní technologie a jejich potenciál, které se aktuálně ocitají v centru debat odborné veřejnosti. Uplynulé dva roky, spojené s opatřeními vyvolanými pandemickou situací, potřeby hlubšího poznání této tematicky výrazně akcentovaly. Právě aktuální zkušenosti posledních let velmi zřetelně ukázaly přínosy, ale i potenciální negativa a bariéry výraznějšího zapojení ICT do práce se starší populací. Nelze pochybovat, že lze v blízké budoucnosti očekávat celou záplavu studií a výzkumů, které budou výše uvedené zkušenosti podrobně analyzovat. Ačkoliv tato kniha neměla, i s ohledem na dobu svého vzniku, ambici tyto kontexty výrazněji reflektovat, přesto ji lze do určité míry považovat za první předzvěst uvedeného trendu.

Závěr publikace je věnován dotazníkovému šetření realizovanému v letech 2019 až 2020, jehož cílem bylo identifikovat inspirativní inovační prvky v různých národních a regionálních podmínkách. Výzkumný vzorek se skládal z 5 manažerů a 100 studentů univerzit třetího věku ze Slovenska, Česka, Polska, Španělska a Portugalska. Samotné zpracování výsledků přináší i přes svůj spíše střídmejší charakter řadu zajímavých poznatků a jako celek organicky doplňuje předchozí teoretický výklad.

Na závěr lze konstatovat, že výsledný text může poskytnout vhodnou inspiraci pro všechny zájemce o edukaci starších dospělých a seniorů. Představuje dílo, které má všechny předpoklady k tomu, aby významným způsobem přispělo k rozvoji gerontagogického bádání v obou našich zemích. Pevně

věřím, že si své čtenáře najde nejen mezi odbornou, ale i laickou veřejností. Lze proto vyslovit předpoklad, že se stane nejen příspěvkem obohacujícím dosavadní teoretické bádání, ale že prezentované výsledky a zjištění budou inspirující i pro pole praxe.

Autor recenze

PhDr. Michal Šerák, Ph.D.

Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra andragogiky a personálního řízení, nám. Jana Palacha 1/2, 116 38 Praha 1, Česká republika
email: michal.serak@ff.cuni.cz

Přijato: 22. 9. 2022

Link to this article: <https://doi.org/10.11118/lifele20221202201>

This work is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0
(CC BY-NC-ND 4.0) International License

